

Narodowe Centrum Nauki – szansa dla badań podstawowych

4 marca 2011 roku oficjalnie otwarto w Krakowie Narodowe Centrum Nauki (NCN). O randze tego wydarzenia świadczyła obecność premiera Donalda Tuska, ministra nauki i szkolnictwa wyższego Barbary Kudryckiej, a także innych ministrów, senatorów, posłów, rektorów wyższych uczelni i przedstawicieli regionu. Uruchomienie NCN jest ważnym sygnałem dla Polski z co najmniej dwóch powodów: po pierwsze następuje przekazanie decyzji o sposobie podziału znacznej części pieniędzy na naukę do samych naukowców, po drugie – pokazuje, że ważne instytucje centralne mogą znajdować się poza stolicą kraju.

Narodowe Centrum Nauki powołano do finansowania badań podstawowych, czyli badań, których celem jest poszukiwanie odpowiedzi na fundamentalne pytania dotyczące człowieka i otaczającej go rzeczywistości, a także zdobywanie wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów. NCN będzie również pokrywać koszty badań związanych z szeroko rozumianą kulturą i poznawaniem przeszłości.

Rolę komplementarną do Narodowego Centrum Nauki pełni Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) z siedzibą w Warszawie, kierowane przez prof. Krzysztofa Kurzydłowskiego, powołane do realizacji zadań z zakresu polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa.

Prace nad organizacją Narodowego Centrum Nauki podjęto wkrótce po wejściu w życie ustawy o NCN z dnia 30 kwietnia 2010 r. Początkowo kierował nimi ówczesny wiceminister nauki i szkolnictwa wyższego prof. Jerzy Szwed, przy osobistym udziale p. ministra Kudryckiej, a następnie od 1 października 2010 do 4 marca br. obowiązki związane z tworzeniem NCN sprawował, w charakterze pełnomocnika ministra, prof. Szczepan Biliński z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kluczową rolę w działaniu Narodowego Centrum Nauki pełni Rada NCN kierowana przez prof. Michała Karońskiego z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W jej skład wchodzi dwudziestu czterech wybitnych uczonych reprezentujących szerokie spektrum dyscyplin naukowych. Rada określiła dwadzieścia pięć paneli dziedzinowych, w ramach których będą ogłaszane i przeprowadzane konkursy na realizację projektów badawczych. Do obowiązków Rady należy także wyłanianie zespołów ekspertów odpowiedzialnych za ocenę wniosków, ustalanie priorytetowych obszarów badań, jak również ustalanie wielkości środków finansowych przeznaczanych na badania w ramach poszczególnych dyscyplin lub grup dyscyplin.

Już 15 marca Narodowe Centrum Nauki ogłosiło cztery pierwsze konkursy na finansowanie projektów badawczych z zakresu badań podstawowych. Dwa z nowych konkur-

sów są skierowane do młodych naukowców, doktorantów i doktorów, a jeden jest przeznaczony na finansowanie prac badawczych polskich uczonych prowadzonych za granicą. Nowością jest to, że wszystkie zgłoszenia projektów badawczych będą musiały zawierać opisy proponowanych badań zarówno w języku polskim, jak i języku angielskim, przy czym w przypadku nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce opisy angielskojęzyczne będą miały postać skróconą. Użycie języka angielskiego pozwoli na włączenie w proces recenzowania wniosków ekspertów z zagranicy.

Centrum będzie stopniowo poszerzało ofertę finansowania badań. W niedalekiej przyszłości ogłosi nowe konkursy, m.in. bardzo atrakcyjny konkurs dla najwybitniejszych uczonych, a także na stypendia dla doktorantów i stażystów podoktorskich. Należy zwrócić uwagę, że co najmniej 20 procent środków będzie trafiało do młodych naukowców, którzy nie przekroczyli 35 roku życia. Poza ogłaszaniem i obsługą nowych konkursów, w najbliższym czasie NCN będzie musiało przejąć z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego kilkanaście tysięcy już realizowanych projektów, nad którymi obejmie nadzór merytoryczny i finansowy.

Tegoroczny budżet Centrum wynosi 305 mln zł, z przeznaczeniem na badania naukowe i utrzymanie instytucji. Premier Donald Tusk obiecał podczas uroczystości otwarcia, że w 2014 roku NCN otrzyma z budżetu państwa 1 mld zł. Sumy te będą stopniowo zwiększane. Zgodnie z ustawą o finansowaniu nauki, od 2020 roku połowa środków na badania w Polsce będzie przyznawana na zasadzie konkursu. Oznacza to jednocześnie znaczne zmniejszenie dotacji statutowych dla uczelni i jednostek badawczych. Ma to wyraźnie zwiększyć konkurencję, ponieważ utrzymanie instytucji naukowych bez skutecznego pozyskiwania funduszy z grantów badawczych stanie się praktycznie niemożliwe.

Obecnie NCN zatrudnia prawie pięćdziesiąt osób. Docelowo liczba ta ma zwiększyć się do około stu. To niewiele, biorąc pod uwagę ogrom zadań i fakt, że podobny liczebowo personel obsługuje administracyjnie badania naukowe w niejednej dużej uczelni. Narodowe Centrum Nauki wynajmuje powierzchnie biurowe w nowoczesnym i funkcjonalnym budynku Biprostatu przy ul. Królewskiej 57. Można się jednak zastanawiać, czy siedziba tak ważnej dla Polski i Krakowa instytucji nie powinna znajdować się w bardziej centralnym i lepiej widocznym miejscu miasta. Niestety wcześniejsze propozycje lokalizacji spełniające ten warunek nie odpowiadały potrzebom NCN.

ANDRZEJ JAJSZCZYK

Dyrektor Narodowego Centrum Nauki